

NHỮNG NHÂN TỐ TÁC ĐỘNG ĐẾN NHÂN CÁCH CỦA ĐẠI TƯỚNG VÕ NGUYỄN GIÁP

*Ths. Lại Thị Hương
Trường Đại học Quảng Bình*

TÓM TẮT

Đại tướng Võ Nguyên Giáp không chỉ là một vị tướng thiên tài, mà còn là một con người có nhân cách lớn. Điều đó đã được các nhà nghiên cứu trong và ngoài nước đề cập đến ở những công trình khác nhau. Bài viết này xin được nêu lên những nhân tố khách quan về quê hương, gia đình đã tác động đến sự hình thành nhân cách của Đại tướng nhằm góp phần hiểu thêm về con người Đại tướng.

1. Mở đầu

Thế kỷ XX là một thế kỷ đầy bão táp và biến động đối với thế giới cũng như Việt Nam. Từ những năm đầu thế kỷ XX, nước ta đã vào tay thực dân Pháp, nhưng với truyền thống chống giặc ngoại xâm, các phong trào cứu nước bùng lên một cách mạnh mẽ. Cùng với các phong trào đó là các anh hùng dân tộc, là những người con ưu tú của dân tộc cũng xuất hiện.

Vào ngày 25 tháng 08 năm 1911 tại làng An Xá, huyện Lệ Thủy, tỉnh Quảng Bình, cậu bé Võ Nguyên Giáp cất tiếng khóc chào đời. Cậu là con nhà nho Võ Quang Nghiêm và bà Nguyễn Thị Kiên. Gia đình ông Nghiêm đông con, sống vừa đủ ăn, nhưng lại sớm có truyền thống hiếu học và tinh thần yêu nước.

Võ Nguyên Giáp, trong các chặng đường lịch sử của cuộc đời đã toát lên phẩm chất kiên trung và lòng yêu nước vô hạn. Bên cạnh sự lừng danh về thiên tài quân sự với những chiến thắng vang dội địa cầu, Đại tướng Võ Nguyên Giáp còn thể hiện sự uyên bác, đa văn, quảng kiến và là một con người hết sức đức độ, nhân ái.

Vậy, những nhân tố nào đã tác động đến nhân cách con người Đại tướng? Có lẽ rằng sẽ có rất nhiều nhân tố, nhưng chúng tôi cho rằng, một trong những nhân tố quan trọng nhất chính là tác động từ truyền thống quê hương và gia đình. Chính quê hương và gia đình là nơi hun đúc, nuôi dưỡng những tình cảm trong sáng và cao đẹp của con người Đại tướng Võ Nguyên Giáp.

2. Nội dung

2.1. Truyền thống quê hương

Quảng Bình nhìn trên bản đồ Việt Nam ở vào đoạn thắt đáy lưng ong của hình đất nước. Đó là một dải đất hẹp, có dãy Trường Sơn vươn ra biển, đó là Hoành Sơn. Con đường thiên lý xuyên Việt ngoằn ngoèo trèo lên dãy núi có Đèo Ngang - một thắng cảnh nổi tiếng. Từ xa xưa, nơi đây đã in dấu chân của nhiều danh nhân đất nước.

Quảng Bình cũng là một vùng đất có bề dày lịch sử hàng nghìn năm. Nhiều sự kiện lịch sử của đất nước còn in đậm dấu trên vùng đất Quảng Bình. Đặc biệt, vùng đất Quảng Bình đã chứng kiến biết bao cuộc chiến tranh phong kiến, là nhân chứng của hai thế kỷ đất nước bị chia cắt thành Đàng Trong và Đàng Ngoài dưới thời Trịnh – Nguyễn phân tranh. Hơn ai hết, nhân dân Quảng Bình như phải oằn mình lên để chống đỡ lại những nỗi đau và mất mát do lịch sử đưa lại.

Bước vào lịch sử cận đại, nhiều vùng đất Quảng Bình là căn cứ chống Pháp của nghĩa quân Cần Vương với những tên tuổi tiêu biểu như Nguyễn Phạm Tuân, Lê Trực, Hoàng Phúc...

Tiếp đó, trong hai cuộc kháng chiến chống Pháp và chống Mỹ, nhiều tên đất, tên người đã làm sống động truyền thống đấu tranh bất khuất của Quảng Bình: Xuân Bò với anh hùng Lâm Úy; làng chiến đấu Cự Nẫm, làng biển Cảnh Dương, làng đảo La Hà; động cá Bảo Ninh, dòng sông Nhật Lệ với mẹ suốt anh hùng...

Võ Nguyên Giáp có may mắn sinh ra trên một vùng quê có truyền thống văn hóa lâu đời và có nhiều tấm gương để học tập, đó là làng An Xá, xã Lộc Thủy, huyện Lệ Thủy. Lệ Thủy là một huyện phía Nam tỉnh Quảng Bình. Phía nam giáp huyện Vĩnh Linh (thuộc tỉnh Quảng Trị), phía bắc giáp huyện Quảng Ninh (Quảng Bình), phía tây giáp tỉnh Khăm Muộn của Lào, phía đông giáp Biển Đông. Lệ Thủy nổi tiếng với sông Kiến Giang, khu nghỉ mát suối nước khoáng Bang, văn hóa đặc trưng Hồ khoan Lệ Thủy.

Trước hết, cộng đồng cư dân Lệ Thủy quần tụ bên con sông Kiến Giang và hai cánh đồng huyện Khang Lộc và Lệ Thủy xưa đã có một bộ phận cư dân vào khai phá vùng Nam Bộ. Vì thế có câu ca “Nhất Đồng Nai, nhì hai huyện”. Chính văn hóa truyền thống chất chứa trong các làng nông, làng nghề, trong sinh hoạt cộng đồng và tố chất kháng cường, bản lĩnh của người nông dân luôn phải đối mặt với thử thách khắc nghiệt của thiên nhiên đã được hình tượng hóa với những từ “nắng như đổ lửa”, “mưa như trút nước”, “bão lũ nghiêng đồng”... Tất cả đã in đậm trong hành trang vào đời để hình thành nên tố chất trong con người Đại tướng.

Thứ hai là, những danh nhân quê hương như Dương Văn An, Võ Trọng Bình, Nguyễn Đăng Cự, Võ Xuân Cẩn... là những mẫu mực của chí làm trai, đó là những mẫu hình thôi thúc những thanh niên có học và có chí như Võ Nguyên Giáp.

Đặc biệt, vùng đất này luôn phải đối mặt với sự khắc nghiệt của thiên tai, đây cũng là nơi chịu ách bóc lột trực tiếp từ bao đời của triều đình phong kiến, vì thế những người con nơi đây như phải oằn mình lên để đỡ gánh nặng cuộc đời. Cũng như bao gia đình khác cùng cảnh ngộ, gia đình cậu Giáp thuộc vào diện nghèo, không ít lần, Võ Nguyên Giáp đã cùng mẹ chèo thuyền chở thóc đi trả nợ. Sinh ra và lớn lên trong hoàn cảnh nghèo nàn, cơ cực như vậy, hơn ai hết, Võ Nguyên Giáp sớm thấu hiểu nỗi bần cùng, khốn khó của những

người dân mất nước. Cũng chính trong hoàn cảnh ấy, ông cảm nhận rất rõ sự đùm bọc, chở che, tình thương bao la của bà con lối xóm. Hơn thế, suốt những năm tháng tuổi trẻ nghèo khó ở quê hương Lệ Thủy, Quảng Bình, phải nếm trải biết bao công việc cơ cực, nhọc nhằn khiến cho ông ngay từ khi còn trẻ đã không ngừng phải lao động, không ngừng phải trăn trở để làm sao bút phá được số phận. Dường như những bài học từ trường đời ấy đã giúp ông có được bản lĩnh vững vàng để đối phó với mọi thử thách, cũng như hình thành ở ông nếp nghĩ suy rất nhạy cảm với thời cuộc, với mọi biến động của cuộc sống.

2.2. Truyền thống gia đình

Cùng với truyền thống quê hương thì truyền thống gia đình cũng là một tố chất quan trọng hình thành nhân cách của Đại tướng Võ Nguyên Giáp.

Đại tướng được sinh ra trong một gia đình nhà nho nghèo có truyền thống hiếu học và nề nếp gia phong. Tuy gia đình không phải là khá giả nhưng ở đời nào trong gia đình ông cũng lao động, một nắng hai sương để chắt chiu từng hạt lúa bát gạo cho con ăn học. Thân phụ Võ Nguyên Giáp là ông Võ Quang Nghiêm vốn là một nhà nho, tuy không may mắn trong đường khoa cử nhưng ông đã lấy kiến thức học được để truyền dạy cho con cháu và làm thuốc chữa bệnh cứu người. Ông rất giàu lòng thương người và thường dạy con *“Thương người như thể thương thân”*. Mặt khác, ông sống một cuộc đời giản dị, thanh bạch, có nề nếp. Những tập quán này, Võ Nguyên Giáp còn giữ mãi cho tới sau này.

Võ Quang Nghiêm nổi tiếng là người thầy nghiêm khắc nên đã rèn giũa cho nhiều thế hệ con cháu trong vùng nên người, trong đó có chính người con trai Võ Nguyên Giáp. Trước ông dạy chữ nho, sau dạy chữ Quốc ngữ, làm hương sư. Võ Quang Nghiêm đã khuyên dạy con rằng: *“Chữ Nho là chữ của Thánh hiền, là nho sinh, các con không được nghịch ngợm, dẫm đạp lên sách vở chữ Nho”*. Ông dạy đám học trò cùng hai con: *Tam tự kinh, Ngũ thiên tự* và cả *Ấu học tân thư*. Dù năm tháng Võ Nguyên Giáp học chữ Nho không nhiều nhưng những đạo lý học được trong các sách của Thánh hiền Nho gia, đặc biệt là *Ấu học tân thư*, đã trở thành nền tảng cơ bản có ảnh hưởng sâu sắc trong cả cuộc đời ông. Trong thế giới quan Nho giáo, cả ba yếu tố: cá nhân, gia đình và dân tộc đều hòa quyện chặt chẽ với nhau. Qua sách *Ấu học tân thư*, cậu Giáp được biết tới nhiều tấm gương để bảo vệ tổ quốc, hình thành trong cậu niềm tự hào về các chiến công của cha ông trong quá khứ. Những giá trị đạo đức, nề nếp gia phong của đạo Khổng thấm nhuần trong con người cậu, đó là lối sống giản dị và đức hiếu học, sự kính trọng tổ tiên và ông bà cha mẹ, sự kính trên nhường dưới, đạo hiếu của con cái với cha mẹ, nghĩa vụ của con cái với gia đình và xã hội.

Như thế, ngay từ nhỏ, Võ Nguyên Giáp đã được thụ hưởng một nền giáo dục mang hai tư tưởng khác biệt: tư tưởng lễ giáo của truyền thống Phương Đông và những tri thức khoa học cùng tư duy tiến bộ của phương Tây.

Sinh ra và lớn lên trên mảnh đất vốn chịu nhiều thử thách của thiên tai, cũng như cư dân các dòng họ khác trong vùng, dòng họ Võ ở làng An Xá rất có chí và có học thức; đồng thời, họ cũng có nhận thức về đời và luôn luôn tham gia vào việc nghĩa, việc thiện. Đặc biệt, khi đất nước có ngoại xâm thì một số thành viên tiêu biểu trong gia tộc họ Võ đã có mặt trong hàng ngũ những người yêu nước. Gia đình Võ Nguyên Giáp cũng là những người có tinh thần yêu nước và một truyền thống cách mạng lâu đời.

Phía họ ngoại của Võ Nguyên Giáp cũng từng tham gia phong trào Cần Vương, theo văn thân chống Pháp. Mẹ Võ Nguyên Giáp là một phụ nữ đảm đang, được giáo dục từ nhỏ và đặc biệt bà rất chịu thương chịu khó, hy sinh cho chồng cho con. Bà thường kể cho Võ Nguyên Giáp nghe những câu chuyện về phong trào yêu nước, trong đó có sự tham gia của người cha mình. Lần đầu tiên cậu bé Giáp nghe mẹ kể chuyện đánh Tây là câu chuyện về phong trào Cần Vương khi kinh đô Huế thất thủ. Thượng thư bộ binh Tôn Thất Thuyết phò vua Hàm Nghi chạy ra Quảng Bình. Có tin đồn nhà vua ngự trên thượng đạo xa lắm. Vua xuống chiếu Cần Vương, kêu gọi các sĩ phu và dân chúng chống giặc Pháp. Ông ngoại theo Văn thân làm đến chức Đề đốc coi đại đồn Tiền vệ. Ông bị giặc Pháp bắt. Chúng đánh đập, dọa bắn, nhưng ông một mực không khai, sau chúng phải thả. Điều này đã gieo vào lòng bé Giáp những ấn tượng khó phai, góp phần nuôi dưỡng thêm tinh thần yêu dân nước và ý chí cách mạng từ rất sớm ở con người ông. Chính Võ Nguyên Giáp đã khẳng định rằng: người mẹ chịu thương chịu khó luôn có ảnh hưởng rất lớn đến cuộc đời, sự nghiệp của ông. Và Đại tướng đã luôn thể hiện tính nhân văn trong từng ứng xử của mình. Một người đã luôn phải đối diện với những thách thức của chiến tranh, giữa đau thương của lịch sử dân tộc nhưng vẫn luôn lạc quan, hướng đến tương lai.

Mặt khác, sinh ra trong cảnh mất nước, được giáo dục từ nhỏ nên ông sớm nhận thức được nỗi nhục mất nước. Và từ thuở nhỏ, Võ Nguyên Giáp đã từng chịu đựng những đau thương mất mát gia đình. Người anh cả Toại thông minh, giỏi như thần đồng, mất sớm. Sau anh Toại, chị Châu sinh được một năm thì bị lũ cuốn trôi. Hai người chị trên Võ Nguyên Giáp là chị Diễm và chị Liên, lớn lên vừa làm ruộng vừa chạy chợ. Không có vốn buôn vải, hai chị chỉ buôn ít cá, ít đường phèn, mua chợ nọ, bán chợ kia. Chị Diễm cũng bị giặc Pháp bắt, sau khi được tha, lên chiến khu thì mất ở đó. Chị Liên mất trước năm 1930. Chính vì những mất mát quá lớn trong tình cảm nên từ rất sớm, Võ Giáp đã hình thành nên lòng yêu thương sâu sắc với đồng bào của mình, có tinh thần đồng cam cộng khổ.

Đó là những ảnh hưởng lớn lao mà gia đình truyền lại và góp phần làm nên nhân cách của người con yêu nước Võ Nguyên Giáp.

2.3. Tổ chất thời trẻ

Ngoài tác động từ truyền thống quê hương và gia đình, một nhân tố cũng rất quan trọng đến sự hình thành nhân cách của Đại tướng là những khả năng bẩm sinh. Có thể nói, những tố chất cá nhân cũng là điều kiện khá quan trọng đối với mỗi con người trong việc tiếp thu kiến thức và phát huy những bài học mà mình đã nhận được.

Từ thiếu thời, Võ Nguyên Giáp vốn là người thông minh khác hẳn với những bạn bè cùng trang lứa. Theo các tài liệu ghi chép còn lưu giữ lại, khi sinh ra, Võ Nguyên Giáp đã là cậu bé rất hiếu động. Đặc biệt, ông có đôi mắt sáng, lanh lợi, vừa ẩn chứa chiều sâu trầm tư, suy tưởng, lại vừa gần gũi thân quen. Có một nhà báo người Pháp đã nhận xét là khi gặp ông trước đó, đã thấy đôi mắt thông minh như vậy, 20 năm sau gặp lại, khi ông tới bách niên, vẫn giữ đôi mắt ấy.

Khi còn là cậu bé, chơi các trò chơi với đám bạn, dù là trò chơi gì, nhưng có Võ Nguyên Giáp là vui hẳn lên vì ông luôn nghĩ ra những trò chơi mới và luôn thay đổi.

Khi đi học, ông không lệ thuộc lắm vào chuyện học thuộc bài theo kiểu học gạo của các cụ đồ nho mà tìm tòi, đọc nhiều sách vở rồi đem so sánh điều thầy dạy, hỏi lại thầy và yêu cầu thầy giải thích, làm mất thời gian của thầy nên nhiều lần bị thầy mắng, nhưng lại được thầy khen thông minh.

Ấu học tân thư là cuốn sách vỡ lòng có ảnh hưởng đối với cậu bé Giáp và cũng là vốn chữ Hán đầu tiên của Võ Nguyên Giáp. Năm 14 tuổi, ông tốt nghiệp tiểu học đỗ đầu toàn tỉnh và là cậu tân khoa trẻ nhất. Năm 15 tuổi, ông đỗ thứ nhì vào trường Quốc học Huế. Ngay từ thời điểm đó, trong con người Võ Nguyên Giáp đã hình thành những thiên hướng cách mạng của một công dân Việt Nam yêu nước.

Đó chính là những dấu hiệu tài năng có phần khác người, là tố chất riêng của Đại tướng.

Do có học thức nên người thanh niên làng An Xá – Võ Nguyên Giáp sớm nhận thức được tình hình và xu thế lịch sử. Anh tiếp cận được với những sách báo tiên bộ và phát hiện thấy những xu hướng mới chưa xuất hiện trong xã hội Việt Nam, tuy còn chưa đủ mạnh nhưng là dấu hiệu của một hướng đi mới, đó là cách mạng, điều đó thôi thúc anh.

3. Kết luận

Khi tìm hiểu về những phẩm chất, những giá trị đạo đức, tinh thần cách mạng trong con người Đại tướng, chúng ta không thể không tìm về quá khứ, đánh giá lại những tác nhân ảnh hưởng đến quá trình hình thành và phát triển trong con người Đại tướng. Có những điều tưởng chừng như nhỏ nhoi, đơn giản nhưng lại có ảnh hưởng hết sức sâu sắc đến Ông, và còn rất nhiều điều nữa chúng ta cần tìm hiểu thêm. Đó là những phẩm chất

cách mạng sáng ngời, tài đức vẹn toàn nhưng lại rất đời thường và giản dị, gần gũi và gần bó với quân dân, luôn phục vụ vì lợi ích của nhân dân và dân tộc. Các công trình nghiên cứu về cuộc đời hoạt động của Đại tướng Võ Nguyên Giáp, những mốc sự kiện gắn liền với cuộc đời hoạt động cách mạng của Đại tướng không được nói nhiều bằng thời gian từ năm 1940 về sau. Trong cuộc đời dù trải qua không ít thăng trầm, dâu bể, nắm giữ nhiều cương vị, kinh qua nhiều lĩnh vực công tác, thế nhưng con người Đại tướng Võ Nguyên Giáp vẫn luôn toát lên tinh thần nhân văn cao cả, luôn lấp lánh trí tuệ và đặc biệt là luôn tỏa sáng một phẩm cách hết lòng vì dân vì nước. Toàn bộ cuộc đời và sự nghiệp của Đại tướng đã để lại những dấu ấn sâu sắc cho nhân loại. Đại tướng là người văn – võ song toàn, có công lớn lao đối với non sông đất nước, dân tộc Việt Nam. Đại tướng cũng là con người có nhân cách lớn với các phẩm chất đạo đức – văn hóa độc đáo, cũng là một vị tướng lừng danh năm châu, làm nên những thắng lợi chấn động địa cầu. Đại tướng mãi mãi trở thành tấm gương phản chiếu cho lòng yêu nước, đức hy sinh đối với những thế hệ mai sau của đất nước.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Phạm Hồng Cư, *Đại tướng Võ Nguyên Giáp thời trẻ*, Nxb Thanh niên, 2013.
2. Đại tướng Võ Nguyên Giáp (1999): *Điện Biên Phủ - điểm hẹn lịch sử*, NXB Quân đội nhân dân.
3. Nhóm biên soạn Nxb Trẻ, *Võ Nguyên Giáp – Những năm tháng cuộc đời*
4. Lê Trung Kiên, Vũ Hoa Tươi, *Võ Nguyên Giáp – vị tướng vì hòa bình, người học trò xuất sắc của Chủ tịch Hồ Chí Minh*, Nxb Thời đại, 2013
5. Trần Trọng Trung, *Võ Nguyên Giáp – Danh tướng thời đại Hồ Chí Minh*, Nxb Chính trị Quốc gia, 2010
6. Georges Boudarel, *Võ Nguyên Giáp*, 2012.
7. <http://giaoduc.net.vn/Xa-hoi/Dai-tuong-Vo-Nguyen-Giap>
8. <http://dangcongsan.com.vn/>

